

Наукові праці Максиміліана Тулл'є у фонді Науково-технічної бібліотеки Львівської політехніки (до 160-річчя від дня народження)

НІКОЛЮК О. Б.

Львів, Україна

Анотація

У доповіді розглянуто можливості віртуальної виставки, як засобу розкриття фондів і популяризації наукового доробку видатних вчених Львівської політехніки. Доповідь підготовлена за матеріалами віртуальної виставки, присвяченої 160-річчю з дня народження М. Тулл'є.

Ключові слова: *Львівська політехніка, М. Тулл'є, віртуальна виставка.*

Abstract

The paper presents virtual exhibition as the way to disclose the library collection and popularise researches of scientists of Lviv Polytechnic. The presentation is based on the virtual exhibition dedicated to Maksymilian Thullie's 160th anniversary.

Keywords: *Lviv Polytechnic, M. Thullie, virtual exhibition.*

Бібліотека Львівської політехніки протягом своєї майже 170-річної історії накопичила у своєму фонді значну кількість видань, які мають безперечну цінність як з точки зору історії книгодрукування, так і історії формування фонду та окремих колекцій. Сформований фонд книгозбірні має свою історико-культурну значимість, тому бібліотека значну увагу приділяє вивченню та науковому опрацюванню свого книжково-журнального фонду.

Розкриття фондів бібліотеки – діяльність, яка разом з функціями збереження документів та обслуговування користувачів,

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства

2013

визначає сутність та специфіку призначення бібліотеки як соціокультурної інституції.

Одним із важливих завдань бібліотеки є донесення до користувача відомостей про цінність книжкового фонду, завдяки застосуванню цілого комплексу різноманітних засобів, як традиційних, так і інноваційних, що будуються на використанні новітніх інформаційних технологій.

Особливу увагу бібліотека приділяє популяризації наукового доробку вчених, наукова діяльність яких пов'язана з Львівською політехнікою. Для цього організуються книжково-журнальні виставки, укладаються бібліографічні покажчики та готуються публікації у періодичних виданнях і наукових збірниках.

Дієвим засобом впливу на формування читацької уваги є віртуальні і книжкові виставки – найбільш поширена сучасна форма бібліотечної діяльності, що має на меті популяризацію бібліотечних фондів, висвітлення історичних і сучасних подій та пробудження зацікавлення користувачів книгою.

У Науково-технічній бібліотеці Львівської політехніки було запроваджено організацію циклу віртуальних виставок, присвячених видатним вченим навчального закладу, для популяризації значимості їх творчого доробку.

У 2013 році виповнилося 160 років від дня народження відомого вченого, професора Максиміліана Тулл'є (Maksymilian Marceli Thullie) кафедри будівництва і теорії мостів, одного із творців залізобетону. У бібліотеці з нагоди цієї події було організовано віртуальну виставку присвячену ювілярові.

Народився М. Тулл'є 16 січня 1853 року у Львові. Закінчив гімназію ім. Франца Йосифа. Навчався спочатку у Львівській, згодом у Віденській політехніках. У 1878 р. отримав диплом інженера і ступінь приватного доцента будівельної механіки. З 1879 по 1888 роки як приватний доцент викладає теорію будівництва мостів. У 1888 році його призначено надзвичайним, а в 1893 році – звичайним професором будівельної механіки і будівництва мостів. Неодноразово

обирався деканом факультету інженерії (1891–1894, 1896–1898) [1, 2] та двічі ректором Львівської політехніки (1894/95 ; 1910/11) [3, 4]. У фонді НТБ зберігаються його інаугураційні промови. Перебуваючи на посаді ректора він виконував обов'язки керівника-куратора бібліотеки. Протягом 50-ти років роботи у Львівській політехніці М. Тулл'є дбав про фонди бібліотеки, даруючи книжки, зокрема і свої власні праці, які зберігаються у книгозбірні і донині.

За ініціативою вченого та за його кресленнями, у 1894 р. в подвір'ї Політехнічної школи, саме таку назву тоді мала Львівська політехніка, побудовано залізобетонний місток-арку, як експонат для виставки, яка проходила у Львові і засвідчувала застосування на той час нового будівельного матеріалу – залізобетону (місток зберігся донині). М. Тулл'є впровадив у теорію статички будівлі, нове поняття «лінію впливів» і вперше ввів у технологію одержання залізобетону застосування фази [5 ; 6, с. 14–15].

У 1902 р. після захисту наукової праці у Празькій політехніці здобув науковий ступінь доктора технічних наук [7].

Під час Першої світової війни М. Тулл'є багато зробив для збереження корпусів Львівської політехніки та її майна.

У 1925 р. за визначні заслуги у підготовці інженерних кадрів і науковій діяльності йому було присвоєно звання почесного професора Львівської політехніки [1 ; 6, с. 57].

З 1888 по 1925 рр. М. Тулл'є завідував кафедрою будівництва мостів, був організатором і керівником численних наукових екскурсій по країні і за кордон (Галичина, Польське Королівство, Прусія). Метою поїздок було ознайомлення з новітніми досягненнями у галузі мостобудування не тільки в теорії, але і на практиці, а також з історичним, архітектурним і культурним надбанням цих країн [8, 9].

Максиміліан Тулл'є у співпраці з Каролом Скібінським заклали підвалини львівської наукової школи мостобудування й будівельної механіки. В 1913 р. проходили урочистості, присвячені 35-літній діяльності професорів у Політехніці, було створено ювілейний комітет, який заснував фонд ювілярів. Часописи «Kwartalnik

Techniczny» і «Przegląd Techniczny» надрукували великі статті, у яких розкрили життєвий і творчий шлях вчених [10, 11].

Крім наукової, професійної, педагогічної діяльності, М. Тулл'є брав участь у громадському, культурному і політичному житті. Він нагороджений Командорським Хрестом Ордену Polonia Restituta, отримав золоту почесну відзнаку «pro Ecclesia et Pontifice». У 1922–1935 рр. він обіймав посаду сенатора Речі Посполитої (RP), маршала сеньйора Сенату II і III каденції, голови парламентського Клубу Християнської Демократії, був членом Міської Ради Львова, дійсним членом Наукового товариства у Львові, молодь присвоїла йому звання почесного члена Товариства братньої допомоги студентів Політехніки і Спілки студентів інженерії [1 ; 6, с. 32 ; 12 ; 13 ; 14]. У 1929 р. Варшавська політехніка присвоює М. Тулл'є звання доктора honoris causa.

Професор отримав нагороду міста Львова за розвиток природничо-математично-технічних наук, як науковець, що мав міжнародне визнання і численні наукові праці в галузі будівництва мостів [15].

Оцінюючи величезний вклад дослідника у розвиток Львівської політехніки, у 1932 році було видано пам'ятну книгу, присвячену 50-літньому ювілею наукової і педагогічної діяльності М. Тулл'є [16, 17, 18].

Перші наукові праці вченого друкувались на сторінках часопису «Dźwignia» – «Kilka słów o belce ciągłej» (1878 р.), «O krzywych influencyjnych» (1878 р.), «Linie influencyjne dla mostów łukowych o trzech zawiasach» (1879 р.), «Szkic teoryi mostów łukowych» (1882 р.). У фонді НТБ Львівської політехніки зберігається літографоване видання «Budownictwo żelazobetonowe» 1909 р. (Залізобетонне будівництво), а також винання із серії «Biblioteka Politechniczna» «Teorya żelbetu» (Теорія залізобетону), яку було видано у 1915 році. Це було перше фундаментальне, наукове дослідження в цій галузі, яке стало відоме широкому науковому загалу.

Особливо плідною була діяльність М. Тулл'є у комісії словниковознавства Польського Політехнічного Товариства, а саме в галузі мостобудування і статички будівлі. Поряд з польською технічною термінологією він вивчав німецьку, французьку, англійську, чеську і італійську.

З 1884 по 1889 р. М. Тулл'є працював редактором журналу "Czasopismo Techniczne", і в ньому публікував свої наукові статті, а для рубрик: «Przegląd czasopism» (Огляд часописів), «Sprawozdania z literatury technicznej» (Огляди технічної літератури) – готував підбірки новинок зарубіжної технічної літератури, в розділі «Recenzje i krytyki» (Рецензії і критика) – друкував рецензії на вітчизняні, іноземні підручники та інші наукові видання.

Своєю видавничою діяльністю збагатив технічну галузь наук цінними підручниками, науковими працями та статтями. Австрійські і німецькі науковці і дослідники посилались на праці М. Тулл'є [19].

Науковий доробок вченого доволі значний і складає понад двадцять підручників з технічних дисциплін та понад 200 наукових праць, опублікованих на підставі власних теоретичних і практичних досліджень, виданих польською, німецькою і французькою мовами.

Колегія професорів Політехнічної школи внесла пропозицію про необхідність видання його підручників. У 1886 р. виходить «Podręcznik statyki budowli» (Підручник статички будівлі), який перевидавався чотири рази (у 1902, 1917, 1923 р.). У 1890 році – «Podręcznik teorii mostów. Cz. 1» (Підручник теорії мостів). У 1892 р. з друку вийшов перший том підручника «Belki proste niewyznaczalne» (Прості балки).

«Podręcznik teorii mostów dla inżynierów i studentów Politechniki. Cz. 1. Belki proste. T. 1. Belki statycznie wyznaczalne» (Підручник теорії мостів для інженерів і студентів Політехніки) вийшов у 1922 році і перевидавався три рази. Він вийшов в двох томах, перший – текстовий матеріал, розрахункові таблиці, другий – атлас креслень.

Кількість перевидань підручників свідчить про наукову цінність, вагомість і популярність їх серед вчених, науковців, студентів.

У фонді НТБ зберігаються праці з теорії і будови різноманітних мостів (дерев'яних, кам'яних, металевих, залізобетонних, аркових, підвісних), зокрема: «Туру mostów blaszanych» (альбом виданий літографованим способом у 1899 р.), «Mosty drewniane» (1901 р.), «Mosty blaszane» (1905 р.), «Mosty kamienne» (1908 р.), «Mosty łukowe i wiszące» (1909 р.), «Mosty żelbetowe» (1921 р.). Виходили вони в серії «Biblioteka Politechniczna», видавались в двох томах і склалися з текстового матеріалу, атласу або альбому креслень, мали декілька перевидань, друковалися польською і німецькою мовами [19].

Також у фонді бібліотеки зберігаються наукові статті вченого, які публікувались на сторінках часописів: «Dźwignia» з 1878 р. по 1881 р.; «Przegląd Techniczny» з 1880 р. по 1935 р.; «Czasopismo Techniczne» з 1883 р. по 1937 р.; «Armiertes Beton» (1909 р.), «Beton und Eisen» (1922 р., 1926 р., 1927 р., 1932 р.).

Серед видатних сучасників і послідовників професора М. Тулл'є були: М. Губер, Т. Фідлер, Е. Братро, С. Ямруз, С. Брила, Є. Нехай, А. Курилло.

Помер вчений у 1939 році у Львові, похований на Личаківському цвинтарі.

Максиміліан Тулл'є зробив величезний вклад у теорію і практику залізобетону, мостобудування, створення науково-технічної термінології, значними є його заслуги і в громадській, політичній, культурній і педагогічній діяльності, зокрема у підготовці інженерно-технічних кадрів.

Мета НТБ не тільки у збереженні наукової спадщини вченого, але і активне розкриття, пропаганда і донесення інформації про значний науковий доробок видатного вченого, діяльність якого тісно пов'язана із Львівською політехнікою до науковців, істориків, дослідників, широкого кола користувачів.

Список використаних джерел:

1. Thullie Maksymilian // Popławski Z. Wykaz pracowników naukowych Politechniki Lwowskiej w latach 1844–1945 / Zbysław Popławski ; Politechnika Krakowska im T. Kościuszki. – Kraków, 1994. – S. 190.
2. Тулл'є Максиміліан Марцелі // Буцко М. І. Відомі вчені Державного університету "Львівська політехніка". 1844–1994 рр. : біогр. довід. / М. І. Буцко – Л. : Вид-во Держ. ун-ту "Львів. політехніка", 1994. – С. 127.
3. Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie. T. 23. – Lwów, 1894. – S. 87.
4. Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie. T. 39. – Lwów, 1910. – S. 71.
5. Nechay J. Most żelbetowy z roku 1894 : [про залізобетон. місток Тулл'є у Львів. політехніці] / J. Nechay // Inżynieria i budownictwo. – 1957. – R. 14, № 10. – S. 365–366.
6. Максиміліян Тулл'є // Національний університет "Львівська політехніка": [іст. вид.] / редкол.: Ю. Я. Бобало (голова), А. Г. Загородній (заст. голови), В. А. Павлиш, З. Г. Піх, Я. О. Величко, Р. Д. Зінкевич, А. І. Кос, М. А. Серб. – К. : Логос Україна, 2009. – С. 14, 15, 32, 57.
7. Doktoraty techniczne : [про отримання М. Тулл'є ступеню д-ра техн. наук у Празькій політехніці] // Przegl. Techn. – 1902. – R. 28, t. 40, № 36. – S. 448.
8. Wycieczka naukowa Wydziałów inżynierii i budownictwa wodnego Politechniki we Lwowie // Czas. Techn. – 1910. – Roczn. 28, № 13. – S. 197–200 ; № 15. – S. 211–213.
9. Konopka A. Sprawozdanie z wycieczki naukowej słuchaczy Wydziału Inżynierii lwowskiej Szkoły Politechnicznej odbytej w r. 1899 / A. Konopka // Czas. Techn. – 1901. – Roczn. 19, № 9. – S. 104–105 ; № 10. – S. 116–118 ; № 11. – S. 130–131 ; № 12. – S. 142–143 ; № 13. – S. 156–157 ; № 14. – S. 168–169.
10. Jubilaci Lwowskiej Szkoły Politechnicznej: Karol Skibiński, Maksymilian Thullie // Przegl. Techn. – 1914. – R. 40, t. 52, № 8. – S. 95–97.

- 11.35-cio lecie pracy na Politechnice profesorów Skibińskiego i Thulliego // Kwartalnik Techniczny : organ Związku Słuchaczy Inżynierii Lądowej i Wodnej. – 1913. – Rocz. 1, № 2. – S. 1–5.
12. Złota honorowa odznaka "pro Ecclesia et Pontifice" otrzymał M. Thullie... // Czas. Techn. – 1905. – Rocz. 23, № 10. – S. 186. – (Wiadomości osobiste).
13. Koledzy Karol Skibiński i Dr. Maksymilian Thullie : [про надання звичайн. проф. К. Скібінському і М. Тулл'є титула Речників Двору] // Czas. Techn. – 1909. – Rocz. 27, № 22. – S. 284.
14. Posiedzenie Wydziału głównego z dnia 5 maja 1930 r. : [про отримання М. Тулл'є почес. диплому за заслуги в галузі техн. наук та на громад. ниві] // Czas. Techn. – 1930. – Rocz. 48, № 13. – S. 248.
15. Nagroda naukowa m. Lwowa : [про призначення ректору Львів. політехніки М. Тулл'є нагороди ім. Бенедикта Дибовського] // Gazeta Lwowska. – 1931. – 29 kwiec. (№ 98). – S. 5.
16. Z okazji jubileuszu pięćdziesięcioletniej pracy w dziedzinie nauki i piśmiennictwa technicznego polskiego Prof. dr. M. Thulliego : [про вид. Пам'ят. кн.] // Czas. Techn. – 1931. – Rocz. 49, № 5. – S. 82.
17. Księga pamiątkowa ku uczczeniu zasług doktora honoris causa profesora Maksymiljana Thulliego / Wydz. inżynierji lądowej i wodnej Politechniki Lwowskiej i Pol. T-wa politechnicznego. – Lwów, 1932. – 331 s. – Bibliogr.: 220 nazw.
18. Pareński A. Uczczenie działalności Prof. Dr. Maksymiljana Thulliego : [про урочисте вручення Пам'ят. кн. проф. М. Тулл'є] / A. Pareński // Czas. Techn. – 1932. – Rocz. 50, № 11. – S. 169–170.
19. Kucharzewski F. Piśmiennictwo techniczne Polskie. T. 1. [Rozdz.] 2 : Inżynieria z miernictwem / F. Kucharzewski. – Warszawa : księg. E. Wendego i S-ki, 1911. – Из змісту: [про М. Тулл'є]. – S. 262–268.